

7.6.2006

144/4/05

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

HAASTEEN TIEDOKSIANNOSSA KÄYTETTY KIELI

1 KANTELU

Kantelija arvosteli oikeusasiamiehelle 29.12.2004 osoittamassaan kirjeessä Espoon käräjäoikeuden ja Espoon kihlakunnan poliisin menettelyä liikenneturvallisuuden vaarantamista koskevan asian käsittelyssä.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Espoon käräjäoikeuden menettely

3.1.1 Haasteen tiedoksi antaminen

Kantelija oli tyytymätön siihen, ettei hänelle ollut hänen pyynnöstään huolimatta annettu haasteasiakirjoja tiedoksi ruotsin kielellä. Saadun selvityksen mukaan haastemies muisteli haastetta tiedoksi antaessaan selostaneensa kantelijalle ruotsiksi tiedoksiannon sisällön. Selväksi oli tuolloin hänen mukaansa tullut, että kantelijan äidinkieli oli englanti, minkä vuoksi hän oli tehnyt tiedoksiantotodistukseen merkinnän siitä, että istuntoa varten oli tarpeen järjestää paikalle englannin kielen tulkki. Haastemiehen käsitys oli, että jos olisi käynyt selväksi, että kantelijan äidinkieli oli ruotsi, hän olisi jättänyt haasteen tiedoksi antamatta, kunnes olisi saanut sitä varten ruotsinkieliset haasteasiakirjat.

Kielilain 10 §:n 1 momentin mukaan valtion viranomaisessa ja kaksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia. Kyseisen säännöksen perusteluissa on todettu, että suomea tai ruotsia osaavalla ulkomaalaisella on sama oikeus kuin Suomen kansalaisella käyttää valitsemaansa kansalliskieltä asioidessaan viranomaisissa. Oikeus ei hallituksen esityksen mukaan saa kaventua sen johdosta, että Suomessa asuva ulkomaalainen mahdollisesti on rekisteröittänyt jommankumman kansalliskielen asiointikieliseksi viranomaisyhteyksiään varten. Asiointikieli ei

nykylainsäädännön mukaan ole sama kuin oma kieli. Se vastaa kuitenkin henkilön omaa kieltä siinä suhteessa, että viranomaiset lähtökohtaisesti käyttävät rekisteritietojen perusteella tätä kieltä yhteyksissään henkilöön (ks. HE 92/2002 vp, s. 71).

Kielilain 19 §:n 3 momentin mukaan ilmoituksissa, kutsuissa ja kirjeissä, jotka lähetetään asianosaiselle tai sille, jolle lain mukaan on ilmoitettava vireillä olevasta tai vireille tulevasta asiasta, kaksikielisen viranomaisen on asian käsittelykielestä riippumatta käytettävä vastaanottajan kieltä, jos se on tiedossa tai kohtuudella selvitettävissä, taikka sekä suomea että ruotsia.

Totean ensinnäkin, että haasteen tiedoksi antamisessa käytettävä kieli määräytyy kielilain 19 §:n 3 momentin mukaisesti (ks. HE 92/2002 vp, s. 81). Kielilain perusteella on nähdäkseni kuitenkin jossain määrin tulkinnanvaraista, tuleeko ja miltä osin ulkomaalaisen rekisteröitämään asiointikielen suhtautua samalla tavalla kuin Suomen kansalaisen rekisteröitämään äidinkielen tai henkilön ns. omaan kieleen, joka kaksikielisillä henkilöillä voi tilanteesta riippuen olla kumpi tahansa kansalliskielistä.

Viranomaisen näkökulmasta asiointikielen ja ainakaan rekisteröidyn äidinkielen erilaiselle kohtelulle ei mielestäni kuitenkaan ole perusteita siinä vaiheessa, kun viranomaisen ensimmäisen kerran ottaa yhteyttä henkilöön. Näin on siksi, että mahdollinen asiointikieli on äidinkielen tavoin verraten vaivattomasti selvitettävissä väestötietojärjestelmästä. On myös asioiden hoitamiseksi eduksi, jos asian käsittely voidaan käynnistää sillä Suomen kansalliskielellä, jota ulkomaalainen kykenee ymmärtämään. Varsinaisen käsittelykielen valinta sitä vastoin tapahtuu kielilaisissa säädetyin tavoin.

Haastaminen oli tapahtunut 11.10.2004. Väestötietojärjestelmästä saadun tiedon mukaan kantelijan asiointikieleksi oli jo 23.8.2001 lukien rekisteröity ruotsi. Tämä seikka olisi ollut selvitettävissä haastetta tiedoksi annettaessa. Haastemiehen selvityksestä ilmenee hänen keskustelleen kantelijan kanssa ruotsiksi tiedoksiannon sisällöstä. Näin ollen on nähdäkseni riidatonta, että kielikysymys oli ainakin jossakin muodossa noussut esiin tiedoksiannon yhteydessä siten kuin kantelussakin on kerrottu. Minulla ei sinänsä ole perusteita kyseenalaistaa sitä, etteikö haastemies olisi kertomallaan tavalla selostanut kantelijalle tiedoksiannon sisältöä myös ruotsiksi.

Johtopäätökseni on siten, että koska ruotsi oli ollut rekisteröity kantelijan asiointikieleksi ennen haasteen tiedoksi antamista, tiedoksianto olisi ollut perustellumpaa tehdä tällä kielellä. Koska näin ei kuitenkaan ollut tehty, katson tiedoksiannon tapahtuneen kantelijan kielellisten oikeuksien näkökulmasta kritiikille alttiilla tavalla. Haastemiehen menettelyn moitittavuuden arvioinnissa olen kuitenkin ottanut lieventävänä seikkana huomioon sen, että hän oli selostanut tiedoksiannon sisältöä kantelijalle ruotsiksi ja siten osaltaan pyrkinyt turvaamaan kantelijan kielellisten oikeuksien toteutumista.

Edellä todetuin perustein kantelu ei tältä osin anna aiheutta muihin toimenpiteisiin kuin että saatan edellä lausumani käsityksen haastemiehen ja Espoon käräjäoikeuden tietoon.

3.1.2

Haasteen tiedoksi annon puutteellisuuden merkityksestä

Vaikka haasteen tiedoksi antaminen on edellä todetuin tavoin ollut kritiikille altis, tämä ei kuitenkaan vielä merkitse sitä, että itse oikeudenkäynti olisi ollut lainvastainen.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 2 momentin mukaan haaste on annettava tiedoksi vastaajalle siten kuin tiedoksiannosta oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 18 §:n 2 momentin mukaan jos asianosainen tekee väitteen siitä, että tiedoksianto on toimitettu virheellisesti, asian käsittelyä on lykättävä, jollei sitä tiedoksiannossa tapahtuneen virheen vähäisyyden vuoksi ole pidettävä tarpeettomana.

Istunnon puheenjohtajana toimineen notaarin selvityksestä ilmenee, ettei kantelija ollut tehnyt väitettä tiedoksiannon virheellisyydestä. Selvityksen mukaan puheenjohtaja oli tiedustellut istunnon aluksi, oliko kantelija saanut haasteen tiedoksi ja voitiinko asian käsittely hänen puolestaan aloittaa. Edelleen selvityksen mukaan kantelija oli vastannut kysymyksiin tulkin välityksellä myöntävästi. Myöskään istunnon pöytäkirjasta ei nähdäkseni ilmene mitään siihen viittaavaa, että kantelija olisi tehnyt oikeudenkäyntiä koskevia väitteitä.

Katson, ettei minulla ole perusteita kyseenalaistaa saamieni selvitysten tai muidenkaan asiaa koskevien asiakirjojen paikkansapitävyyttä. Näin ollen haasteen tiedoksi antamisessa olleen puutteen on joka tapauksessa katsottava korjautuneen, kun kantelija ei ollut siihen vedonnut oikeudenkäynnissä eikä käräjäoikeuden siten ollut tarpeen ottaa asiaan enemmälti kantaa. Tämän vuoksi kirjoitus ei tältä osin anna aiheutta enempiin toimenpiteisiin.

3.1.3

Oikeudenkäynnin kieli

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a luvun 1 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen on asian käsittelykielenä käytettävä joko suomea tai ruotsia sekä annettava ratkaisunsa suomeksi tai ruotsiksi sen mukaan kuin kielilaissa säädetään.

Kielilain 14 §:n 1 momentin mukaan rikosasiassa käytetään kaksikielisessä tuomioistuimessa asian käsittelykielenä vastaajan kieltä. Jos vastaajat ovat erikielisiä tai jos vastaajan kieli ei ole suomi tai ruotsi, tuomioistuin päättää asian käsittelykielestä asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään tuomioistuimen virka-alueen väestön

enemmistön kieltä. Jollei vastaajan kieli ole suomi tai ruotsi, hänen kieltään ei voida käyttää asian käsittelykielenä (ks. HE 92/2002 vp, s. 77).

Kielilain 19 §:n 1 momentin mukaan tuomio laaditaan asian käsittelykielellä.

Saadun selvityksen mukaan asian käsittelyn aikana ei ollut tullut ilmi mitään sellaista seikkaa, jonka perusteella oikeudenkäynnissä olisi ollut syytä käyttää muuta kuin virka-alueen ennemmistön kieltä eli suomea. Esitutkintapöytäkirjaan oli kantelijan kansallisuudeksi merkitty Iso-Britannia, esitutkintaa koskevassa selostuksessa oli mainittu kantelijan kuulustelu toimitetuksi englanniksi, kantelija ei oikeudenkäynnin aikana ollut ilmoittanut oman kielensä olevan ruotsi eikä muutoinkaan ollut puuttunut siihen, että oikeudenkäynti käytiin suomeksi ja että hän käytti siinä englantia tulkin välityksellä.

Saamani selvityksen perusteella katson, että oikeudenkäyntikielen valinnan osalta asiassa ei ole ilmennyt lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä. Tämän vuoksi ja kun tuomio on laadittava asian käsittelykielellä, myöskään tuomion laadinnassa ei kielellisten oikeuksien näkökulmasta ollut menetelty virheellisesti. Näin ollen kirjoitus ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiini.

3.1.4

Todistajanlausunnon asianmukaisuus

Mitä tulee kantelijan arvosteluun, joka koski poliisimiehen oikeudessa todistajana esittämää lausumaa, totean, että kyseessä olevan kaltainen näytön arviointi kuuluu riippumattomille tuomioistuimille. Espoon käräjäoikeus oli arvioinut sille esitettyä näyttöä riippumattomalle tuomioistuimelle kuuluvan harkintavallan nojalla. Oikeusasiamies ei voi puuttua tuomioistuinten harkintavallan käyttöön, ellei harkintavallan rajoja ole ylitetty tai sitä muutoin ole käytetty väärin.

Ottaen huomioon oikeudenkäynnin suullisuus- ja välittömyysperiaatteet oikeusasiamiehen mahdollisuudet ryhtyä kirjallisessa kantelumenettelyssä uudelleen arvioimaan suullisesti esitettyä näyttöä tai sen uskottavuutta ovat varsin rajalliset. Sitä vastoin säännönmukaisessa muutoksenhaussa kantelijalla olisi niin halutessaan ollut mahdollisuus saattaa näytön arvioimisen asianmukaisuus hovioikeuden tutkittavaksi. Tätä mahdollisuutta hän ei kuitenkaan ollut käyttänyt hyväkseen, joten käräjäoikeuden tuomio jäi lainvoimaiseksi.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella katson, ettei asiassa ole ilmennyt aihetta epäillä harkintavallan väärinkäyttöä näytön arvioinnissa. Tämän vuoksi kirjoitus ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiini.

3.1.5

Kantelijan kirjallisesta lausumasta

Mitä tulee siihen kantelijan väitteeseen, ettei oikeuden puheenjohtajalla ollut käytössään kantelijan poliisille toimittamaa kirjallista lausumaa, totean, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 6 §:n mukaan pääkäsitteily on suullinen. Tämä tarkoittaa, että asianosainen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle kirjallista lausumaa taikka muutenkaan esittää asiaansa kirjallisesti. Tämän vuoksi ja kun kantelijalla oli ollut tilaisuus esittää näkemyksensä suullisesti suoraan tuomioistuimelle, asiassa ei ollut menetelty lainvastaisesti. Näin ollen kirjoitus ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiini.

3.1.6

Muutoksenhakuohjauksesta

Edelleen kantelija katsoi, ettei hänelle ollut istunnon jälkeen annettu lomaketta, jolla hän olisi voinut ilmoittaa tyytymättömyyttään tuomioon. Toisaalta hän kertoi ilmoittaneensa tyytymättömyyttä tuomioon heti sen julistamisen jälkeen eli 30.11.2004. Kyseisen istunnon pöytäkirjasta tämä ei kuitenkaan ilmene, vaan siinä on vain todettu puheenjohtajan julistaneen tuomion ja antaneen muutoksenhakuohjeet. Tästä on säädetty oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 3 §:n 2 momentissa. Tuomiosta puolestaan ilmenee kantelijan laillisesti ilmoittaneen tyytymättömyyttä tuomioon 7.12.2004.

Kantelijan asiaa koskevat väitteet ja asiakirjoista ilmenevät tiedot ovat siten jossain määrin ristiriitaiset. Käsitykseni mukaan asiaan ei ole enää saatavissa enemmälti selvitystä. Minulla ei ole perusteita kyseenalaistaa kantelijalle annetun muutoksenhakuohjauksen asianmukaisuutta. Tämän vuoksi ja kun kantelija oli ilmoittanut laillisessa määräajassa tyytymättömyyttä tuomioon, katson, ettei asiassa ole aihetta epäillä sellaista virheellistä menettelyä, joka olisi vaarantanut kantelijan oikeusturvaa eli tässä tapauksessa hänen muutoksenhakuoikeuttaan. Näin ollen kirjoitus ei tältä osin anna aihetta enempiin toimenpiteisiini.

3.1.7

Todistelusta

Mitä tulee siihen väitteeseen, ettei kantelija ollut ennen oikeuden istuntoa tietoinen syyttäjän kutsumasta todistajasta eikä oikeudesta kutsua omia todistajiaan, totean, että näistä seikoista oli mainittu kantelijalle 11.10.2004 tiedoksi annetuissa haasteasiakirjoissa. Tämän vuoksi kirjoitus ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiini.

3.1.8

Ruotsinkielinen asiakaspalvelu

Käräjäoikeuden ruotsinkielisen asiakaspalvelun puutteellisuutta koskeneen väitteen osalta totean ensinnäkin, ettei kantelusta ole suoranaisesti pääteltävissä, keneen kantelija oli ollut yhteydessä. Tämä seikka on asian arvioinnin kannalta merkityksellinen siitä syystä, että eri virkamiesryhmien osalta voi olla olemassa erilaisia kielitaitovaatimuksia.

Totean kuitenkin yleisellä tasolla, että kaksikielisessä viranomaisessa virkamieheltä edellytetään enemmistön kielen erinomaista suullista ja kirjallista taitoa sekä vähemmistön kielen tyydyttävää suullista ja kirjallista taitoa. Hallinnonalakohtaisissa erityissäännöksissä on kuitenkin mahdollista säätää poikkeuksista näihin kielitaitovaatimuksiin, muiden kuin suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista vaatimuksista sekä muulle henkilöstölle asetettavista suomen ja ruotsin kielen taitoa koskevista vaatimuksista.

Oikeusministeriön hallinnonalan eräiltä virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 2 §:n nojalla esimerkiksi tuomioistuimen osastosihteeriltä, toimistosihteeriltä, toimistovirkailijalta, kirjaajalta, haastemiesten esimieheltä, haastemiehellä, ylivirastomestarilta, virastomestarilta ja vahtimestarilta edellytetään kaksikielisessä viranomaisessa joko suomen tai ruotsin kielen hyvää suullista ja kirjallista taitoa.

Edellä todetusta seuraa, että kaikki tuomioistuinten palveluksessa olevat henkilöt eivät välttämättä ole velvollisia hallitsemaan molempia kansalliskieliä. Toisaalta asiakaspalvelu on kuitenkin pyrittävä järjestämään siten, että sitä on saatavilla molemmilla kielillä.

Pidän hyvin mahdollisena, että ensikontaktissa kantelijaan on voinut olla hänen mainitsemiaan kielellisiä ongelmia. Edellä todettu sääntely huomioon ottaen ja kun kantelusta kuitenkin ilmenee, että kantelijaa oli ohjattu ottamaan yhteyttä toiseen puhelinnumeroon asiansa hoitamiseksi, en katso aiheelliseksi ryhtyä asiaa tältä osin enemmälti tutkimaan. Korostan kuitenkin tässäkin yhteydessä vielä sitä, että viranomaisen on ensimmäisessä yhteydenotossaan velvollinen käyttämään henkilön omaa kieltä tai asiointikieltä sikäli kuin se on vaivatta selvitettävissä.

3.2

Espoon poliisin menettely

Kantelija oli tyytymätön poliisipartion toimintaan liikennevalvonnan yhteydessä erityisesti siksi, että partio ei hänen pyynnöstään huolimatta ollut pysäyttänyt hänen ohittamaansa rekka-autoa, vaikka sillä olisi kantelijan mielestä ollut merkitystä asian selvittämisen kannalta. Kantelija katsoi kuorma-auton epävakaan ajokäytöksen vaikuttaneen hänen omaan toimintaansa.

Kantelija oli vedonnut samaan seikkaan niin esitutkinnassa kuin oikeudenkäynnissäkin. Todistajana esitutkinnassa kuultu vanhempi konstaapeli kertoi kantelijan käyttäneen vasenta kaistaa ja suorittaneen poliisipartiota lähestyessään useita ohituksia. Mainitun poliisimiehen mukaan kantelija ei ainakaan hänen nähtensä ollut joutunut väistämään ketään, eikä mittaushetkellä ollut kuorma-autoa näköpiirissä. Tähän nähden on siten ymmärrettävää, ettei kantelijan pyyntöön ollut reagoitu hänen toivomallaan tavalla.

Koska Espoon käräjäoikeus on jo ratkaissut asian lainvoimaisella tuomiolla, katson, ettei asiassa ole ilmennyt aihetta epäillä poliisin menetelleen

liikennevalvonnan yhteydessä lainvastaisesti tai jättäneen täyttämättä velvollisuuksiaan. Tämän vuoksi en ole ryhtynyt asiaa tältä osin enemmälti tutkimaan.

3.3

Muut kantelussa esiin tuodut väitteet

Muilta osin katson, ettei asiassa ole ilmennyt sellaista, mistä minulla olisi syytä enemmälti lausua.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.1.1 esittämäni käsityksen haastemiehen ja Espoon käräjäoikeuden laamannin tietoon.
